

2024-04-02

Svea hovrätt, MÅL P 11397–23

Rotel 0602

Mark- och miljööverdomstol

Naturskyddsföreningen Österåkers yttrande gällande Österåkers kommuns överklagande av MMD, Nacka tingsrätts dom att upphäva detaljplan för Näsängen etapp 1 i Österåkers kommun, Stockholms län. (2023-08-23, P 4850–22)

Naturskyddsföreningen i Österåker (nedan föreningen) utvecklar här sin talan.

Yrkande

Föreningen motsätter sig Österåkers kommuns överklagan och yrkar att Mark- och miljööverdomstolen vid prövningen vidhåller Mark- och miljödomstolens beslut att upphäva detaljplanen för Näsängen etapp 1. Detaljplanen inklusive miljökonsekvensbeskrivningen lever inte upp till miljöbalkens krav och bör underkännas.

Föreningen yrkar förhandling på syn på plats för att domstolen bättre ska kunna förstå till fullo Näsängens värden och konsekvenserna av planförslaget.

Bakgrund

Grunderna för att vi motsätter oss Österåkers kommuns överklagan är följande:

1. Brukningsvärd jordbruksmark exploateras för bebyggelse och infrastruktur.
2. Rimliga alternativ till byggbar tätortsnära mark enligt ÖP och lokaliseringsanalyser beskrivs och bör bebyggas i stället för Näsängen.

Kommunen anför att den valda lokaliseringen är förenlig med kommunens översiktsplan, och därför måste översiktsplanen kunna bestämma vilka alternativ som ska redovisas. Föreningen anför att mark- och miljödomstolen korrekt har ifrågasatt att kommunen i förväg kan begränsa vilka alternativ som gäller på grund av en översiktsplan. En översiktsplan har inte laga kraft och kan därför inte överklagas. Detaljplanenivån är den första där en domstol kan pröva innehållet som kan komma från en översiktsplan. Därför kan inte översiktsplanens bestämmelse begränsa alternativen på det sättet kommunen anför. Mark- och miljödomstolen bedömde korrekt att i fallet Näsängen måste den frångå kommunens bedömningar vad gäller olika områdets lämplighet för den bebyggelse som det är fråga om. Målen P 14634–20 och P 2006–22 handlar om bygglov för vindkraftverk i områden utan detaljplan, och saknar relevans.

Mål nr P 8096–19, visade att ”tillskott av bostäder och tätortsutveckling” är allmänna intressen som tillåter strandskyddsdispens. I den mån domen är relevant i det aktuella fallet anför föreningen att det här är fråga om bebyggelsen, visserligen av bostäder men långt ifrån tätorten. Kommunen egen översiktsplan 2040 fastställer (s.32) ”Hållbarhetsperspektivet beaktas i valet av utbyggnadsordning, det vill säga vilket område som ska utvecklas när. Prioriteringar görs till exempel utifrån behov av utbyggt VA, närheten till kollektivtrafik eller behov av arbetsplatser och service. Genom att i första hand förtäta i Åkersberga stad

och de lokala knutpunkterna skapas förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling”. Med den formuleringen är det mest logiska att bygga Västra Kanalstaden först med närhet till kollektivtrafik och service än att ta jordbruksmark långt från tätort i anspråk. En fortsatt hållbar samhällsutveckling av Täljöhalvön med Näsängen bygger på att Västra Kanalstaden är utbyggd innan Näsängen börjar bebyggas anser vi. Föreningen hyser stort tvivel om marken vid den ännu ej detaljplanelagda Västra Kanalstaden kan bebyggas på grund av de geotekniska förhållandena. Se bilaga 1. Structors PM Översvämningshantering Östra Kanalstaden etapp 2, där även området för Västra Kanalstaden delvis finns med. Vi vill även belysa att i detaljplanen för Näsängen tar man hänsyn till 2,7 meters havshöjning vilket följer Länsstyrelsens i Stockholms län rekommendation om att ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt längs länets Östersjökust behöver placeras ovanför nivån 2,70 meter i höjdsystemet RH2000. Vad vi förstår kan denna rekommendation inom en snar framtid komma att justeras till 3 meter. I samband med detta vill vi påpeka att områdena vid Näsängen och den tänkta Västra Kanalstaden ligger grunt redan nu. Planerna för Västra Kanalstaden är ännu bara på stadiet strukturskiss¹ vad vi erfar. Under de omständigheterna kommer Näsängen aldrig att betraktas som tätortsnära.

Föreningens kommentarer kring Österåkers kommuns utvecklade överklagan, Österåker den 20 oktober 2023

Sektion 3.2

33 sid 10. Föreningen vill fästa domstolens uppmärksamhet på att kommunen anför att kraven på fungerande kollektivtrafik har ökat i betydelse sedan planeringsprocessen började men har inte invänt mot de bevis som vi anført om att vare sig kollektivtrafik eller cykel/gång kommer att fungera från Näsängen till Åkers Runö station. Kommunen har inte bevisat att kollektivtrafik eller cykel/gång till bebyggelsen på Näsängen skulle användas på ett hållbart sätt.

34 sid 10. Föreningen bestrider vad kommunen anför om att Näsängen kan vara en sammanbindande länk ”mellan å ena sidan Åkersberga C och Kanalstaden i öster, å andra sidan Täljöviken (Täljö strandängar), tågstationerna Åkers Runö och Täljö i väster.” om framgår av kartan och vid syn ligger Näsängen på en halvö i motsatt riktning från Täljö.

***Kommunen anför** ”utan Näsängen kan inte Kanalstaden och Täljöviken utvecklas som planerat med fungerande kollektivtrafik i alla delar och inte heller med samma förutsättningar för service, handel och aktiviteter för idrott, kultur, etcetera”.* Föreningen hävdar motsatsen att Näsängen inte kan utvecklas om inte Kanalstaden redan finns i bruk. Enligt ovan kommentar tvivlar föreningen på att den utvecklingen kan ske.

Sektion 3.3

40 sid 12. Kommunen anför att golfbanan erbjuder ekosystemtjänster. Den medger att framtidens försämrade klimat kommer att innebära mycket skyfallsvatten. Det är inte klart varför golfbanan erbjuder bättre hantering av skyfallsvatten än Näsängen, men det är klart att bygga en stadsdel långt ifrån kollektivtrafik och stadskärnan kan bara bidra till att förvärra klimatförändringen och extremt väder. Hela planen kan ses i ljuset av kommande klimatförändringar och möjligheten att begränsa dem.

48 sid 14. Kommunen anför att Björnungeskogens topografi är utmanande, ”vilket gör det tekniskt och ekonomiskt utmanande att utveckla en bebyggelse i samma skala som planeras för Näsängen”. Föreningen anser däremot att det i längden kan bli väldigt dyrt också att bebygga Näs med tanke på framtida översvämningar och havsnivåhöjning, och framför allt förlusten av möjlighet att försörja Åkersbergaborna med mat i det förändrade fysiska och politiska klimatet.

49 sid 14. Föreningen anser att de ekosystemtjänster som jordbruksmarken vid Näs utgör är vida större än dem som kommunen vill göra gällande i Björnungeskogen.

¹ [Strukturskiss för Kanalstaden - Österåkers kommun \(osteraker.se\)](https://www.osteraker.se)

Sektion 3.6

65 sid 18. Föreningen vidhåller sin inställning om att brukbar jordbruksmark av alla kvaliteter kommer att behövas i framtiden. Att marken är av lägre kvalitet förändrar inte rättsläget eftersom all brukbar jordbruksmark är skyddad från exploatering enligt PBL. Fallet Mark- och miljööverdomstolens dom den 24 mars 2021 i mål nr P 514–20 saknar relevans. Överdomstolen refererar där bara till det valda områdets begränsade brukningsförutsättningar. Av texten framgår det att tomten i fråga har begränsade brukningsförutsättningar på många andra sätt än bara jordens kvalitet, såsom ”en okonventionell åkerbild, begränsad areal, förekomst av skogs- och åkerholmar, stenig jord och backar i åkermarken.” Dessutom ligger den inklämd inom tätorten i direkt anslutning till ett befintligt industriområde med tillgång till infrastruktur i form av vägar, vatten och avlopp.

Utveckling av överklagande från exploitören mm

2 Inledning

Sida 2 Klagandena ställer den ”centrala frågan” hur ifrågasättande ska en domstols överprövning av en detaljplan vara till en kommuns samhällliga ansvar att planera ett samhälle. Som ovan nämnts, anför föreningen att en översiktsplan inte har laga kraft och därför inte kan överklagas. Detaljplanenivån är det första där en domstol kan pröva innehållet som kan komma från en översiktsplan. Därför kan inte översiktsplanens bestämmelse begränsa alternativen på det sättet klagandena anför, då detta skulle sätta översiktsplanen över lagen.

3 Introduktion till överklagandet och projektet Näsängen

3.1 Sida 2

Klagandena anför att ”En grundläggande ambition med detaljplanen är att gynna hållbara transporter genom goda förutsättningar för gång-, cykel- och kollektivtrafik”. Återigen vill föreningen fästa domstolens uppmärksamhet på att överklaganden inte har invänt mot de bevis som vi anför om att vare sig kollektivtrafik eller cykel/gång kommer att fungera från Näsängen till Åkers Runö station. Lokalisering till Näs strider direkt emot den ”ambitionen”. Däremot skall en lokalisering närmare Åkers Runö station som MMD anmärker, gynna den.

Klagandena anför ” Det är även angeläget att utveckla kommuninvånarnas möjligheter att mötas vid vattnet och uppleva vattenkontakt”. Kortsiktigt hotar sådana möten vid vattnet syftet med naturområdet som häckningsplats för fåglar. Långsiktigt, med den förväntade havsnivåhöjningen, kommer hela strandängen att försvinna och husen kommer att stå direkt vid vattnet, utan utrymme för fritidssysselsättningar.

Klagandenas påstående att ”Länsstyrelsen i Stockholms län beslutade att inte överpröva detaljplanen ” är missvisande. På samrådsnivån hade Länsstyrelsen många invändningar mot planen som liknar föreningens. PBL kap 5 22 § specificerar de begränsade möjligheterna för Länsstyrelsen att kommentera under granskningstiden. Att regionstyrelsen avstår från att yttra sig betyder inte alls att den är överens med kommunen.

3.2 Sida 3

Klagandenas beskrivning ”Den berörda och i sammanhanget lilla ytan ingår inte heller i ett sammanhängande jordbrukslandskap. Jordbruksmarken ligger som en kil mellan ett etablerat och väl utvecklat samhälle och ett nyligen etablerat större bostadsområde (Täljöviken)” är ett försök att få området att likna det i målet P 514–20. Men den ’lilla ytan’ låg i direkt kontakt med tätorten. Näsängen däremot är ett utvidgande av Täljöviken ute på en halvö mot naturreservatet och annan jordbruksmark som inte ska bebyggas. Den ligger som ett utåtriktat horn mer än en kil. Likaledes är påståendet ”marken ligger i direkt anslutning till Åkersberga centrum” direkt kontrafaktiskt, som kartan visar.

Klagandenas påstående ”Det angränsas av ett flitigt besökt naturreservat (Näsudden) vars tillgänglighet begränsas av nuvarande jordbruksfastighet.” har ingen bas i fakta. Det är tvärtemot självklart att naturreservatet Näsudden kommer att lida av förlusten av det närstående gröna området. Det är lätt att komma till Näsudden både på bilvägen förbi Runö gård och till fots från Täljöviken.

Hela överklagandet saknar framtidsperspektiv. Att det idag inte finns ”en väl fungerande infrastruktur för att bedriva ett miljömässigt hållbart jordbruk” betyder inte att en sådan inte kan byggas eller trafikprioriteringar ändras när de behövs. Infrastruktur kan alltid byggas, bebyggd jordbruksmark är borta för alltid.

5 Utveckling av överklagandet

5.1 sid 9 Klagandena åberopar prop.1985/86:3, s. 53 samt Mark- och miljööverdomstolen 2021-03-24 mål P 514–20) som fastställer att ”nära anknytning till bostadsförsörjningsbehovet har även intresset av att kunna lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra”. En lokalisering vid Björnungeskogen ger betydligt bättre möjligheter att lokalisera bostäder och arbetsplatser (i Stockholm eller Åkersberga) nära varandra än bostäder vid Näsängen.

Avslutningsvis anser föreningen att hela överklagan saknar framtidsperspektiv.

Marken kommer faktiskt att behövas. Sedan domen i målet p 514–20 och föreningens överklagan 2022-06-09 har situationen i vildnen förändrats mycket. Det försämrade säkerhetspolitiska läget har ökat behovet av att som land vara självförsörjande. Lokal produktion har blivit väsentligt för ett hållbart samhälle. Föreningen vill fästa domstolens uppmärksamhet på Jordbruksverkets regleringsbrev för 2024³ där regeringen avsätter pengar för att utveckla förslag på åtgärder som stärker Sveriges beredskap inom primärproduktion av livsmedel. Föreningen påminner om att Näs gård inte haft chansen att utvecklas till en lokal livsmedelsproducent med högt bruksvärde då det legat under hot av försäljning/nedläggning i samband med FÖP 2006 och därefter när Täljöhalvön planlades, 2009. Föreningen motsätter sig Österåker kommuns överklagan.

För Naturskyddsföreningen i Österåker

Maria Olausson, firmatecknare och ordförande i föreningen

Generalsvägen 61, Tuna 8:123

184 51 Österskär

070-7831259, maria.olausson@bahnhof.se

Bilaga 1. Structors PM Översvämningshantering Östra Kanalstaden etapp 2.

³ [20 miljoner till stärkt beredskap för livsmedelsproduktion - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/20-miljoner-till-starkt-beredskap-for-livsmedelsproduktion/)